

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Beleid, cultuur en instituties: Het verhaal van twee steden

Hendriks, Frank

Citation

Hendriks, F. (1996, March 27). *Beleid, cultuur en instituties: Het verhaal van twee steden*. DSWO Press. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4972>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4972>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Beleid, cultuur en instituties

Het verhaal van twee steden

Proefschrift ter verkrijging van de graad van Doctor
aan de Rijksuniversiteit te Leiden,
op gezag van de Rector Magnificus Dr. L. Leertouwer,
hoogleraar in de faculteit der Godgeleerdheid,
volgens besluit van het college van dekanen
te verdedigen op woensdag 27 maart 1996
te klokke 15.15 uur.

door Frank Hendriks

geboren te Rotterdam in 1966.

DSWO Press, 1996
Leiden

Promotiecommissie

Promotor: Prof.dr. Th.A.J. Toonen

Referent: Prof.dr. A.M.J. Kreukels (Rijksuniversiteit Utrecht)

Overige leden: Prof.dr. H.R. van Gunsteren
Prof.dr. U. Rosenthal
Prof.dr. A.B. Ringeling (Erasmus Universiteit
Rotterdam)

CIP-gegevens Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
Hendriks, Frank

Beleid, cultuur en instituties: Het verhaal van twee steden / Frank Hendriks. -
[S.l.: s.n.]

Proefschrift Rijksuniversiteit Leiden. - Met lit. opg., reg.

- Met samenvatting in het Engels.

ISBN 90-9009178-5

Trefw.: vergelijkende bestuurskunde.

Inhoudsopgave

Voorwoord	x
Proloog	
1 Probleemstelling en methode van onderzoek	1
1 Oude vragen en nieuwe antwoorden	1
2 Het veld van analyse	3
3 Naar een probleemstelling	6
4 De aanpak van vergelijkend onderzoek	10
5 Indeling van de studie	15
Deel I: Thema's en theorieën	
2 Automobilititeit, beleid en bestuur	19
1 De auto en zijn effecten	19
2 Publiek beleid en collectieve keuzeproblemen	25
3 Automobilititeit en het bestuur van de grote stad	30
4 De besturingskwestie: <i>the issue of governance</i>	31
5 De vertegenwoordigingskwestie: <i>the issue of representation</i>	35
6 Naar een culturele beleidsanalyse	39
3 De analyse van beleidsculturele regimes	47
1 Inleiding	47
2 Wat is beleidscultuur?	48
3 De Douglassiaanse cultuurtheorie	51
4 Beleidsculturen algemeen getypeerd	58
5 Cultuurtypen in het automobilititeitsbeleid	65

6	De beleidsarena, de beleidsgemeenschap en het beleidscultureel regime	75
7	Van beleidsculturen naar bestuurlijke instituties	84
4	De inhoud en werking van bestuurlijke instituties	89
1	Inleiding	89
2	De wisselwerking tussen instituties en actoren	91
3	Een inhoudelijke verkenning van het institutiebegrip	92
4	Het belang van bestuurlijke instituties betwist	101
5	Naar een realistische institutionele benadering	107
6	De invloed van bestuurlijke instituties: vorming, facilitering en beperking	111
7	Van de theorie naar de empirie	129
Deel II: Institutionele vergelijking		
5	Beleidsvorming in Birmingham en München:	
	<i>A tale of two cities</i>	133
1	Inleiding en plaatsbepaling	133
2	Birmingham: het naoorlogs beleid ten aanzien van de auto	136
3	München: het naoorlogs beleid ten aanzien van de auto	150
4	De beleidsculturele regimes vergeleken	167
6	De invloed van lokale omstandigheden	179
1	Inleiding	179
2	Enkele situationele factoren uit de sociaal-wetenschappelijke literatuur	180
3	Enkele situationele factoren uit de ruimtelijke wetenschappen	183
4	Conclusie: geen situationeel dictaat	188
7	De institutionele factor in het stedelijk bestuur	191
1	Een beleidsgerichte <i>bottom-up</i> vergelijking	191
2	De wegenbouwers in hun sektorale context	193
3	De organisationele inkapseling van beleidssectoren	195
4	Patronen en tradities in het partijpolitieke landschap	201
5	De georganiseerde openbaarheid: burgerschapspatronen en participatiestructuren	205
6	Terugblikkend: de institutionalisering van beleidsgericht leervermogen	215
8	De institutionele factor in het binnenlands bestuur	227
1	Verbreiding van de institutionele analyse	227
2	Bestuursstructuren tussen lokaal en nationaal bestuur	228
3	Beleidsgemeenschappen versus bestuursnetwerken	232
4	Procedures voor de aanleg en financiering van verkeersmiddelen	237
5	Staatstradities en interbestuurlijke verhoudingen	240
6	Democratische syndromen en politieke culturen	252

7 Ten slotte: geïnstitutionaliseerd leervermogen	259
Epiloog	
9 De betekenis en het belang van bestuurlijke instituties	269
1 Inleiding	269
2 Het bestuurlijk ensemble en de <i>mobilisation of bias</i>	270
3 De vertegenwoordiging van beleidsculturen en de vraag naar het democratisch gehalte	278
4 De wisselwerking tussen beleidsculturen en de institutionalisering van leervermogen	284
5 Van de collectieve naar de constitutionele keuzewereld: laveren tussen Scylla en Charybdis	291
Summary	297
Bibliografie	301
Theoretisch en algemeen	301
Empirisch en vergelijkend	309
Zakenregister	317
Interviews/Kaarten	321
Curriculum Vitae	331

Voorwoord

Deze studie spitst zich toe op het beleid dat steden voeren ten aanzien van het gestaag groeiend autoverkeer. In de discussie over deze beleidskwestie spelen uiteenlopende benaderingen een rol, variërend van extreem technocratisch aan de ene kant tot extreem moraliserend aan de andere kant. In deze studie probeer ik beide extremen in ieder geval te vermijden. Een moraliserende benadering past me niet. Ook ik heb de afgelopen jaren een bijdrage geleverd aan het zogenaamde 'niet noodzakelijke autoverkeer'. Een technocratische benadering past me nog minder. Daar ben ik ook niet voor opgeleid. In plaats van zelf te kiezen voor de een of andere benadering heb ik mij ten doel gesteld om te begrijpen waarom sommige benaderingen in sommige sociale contexten populairder zijn dan in andere sociale contexten. Als bestuurskundige ben ik vooral geïnteresseerd in de bestuurlijke contexten waarin beleidsactoren ingebed zijn. Het 'contextualiseren' van menselijk keuzegedrag past bij de recentelijke opkomst van het neo-institutionalisme in de sociale wetenschappen. Een belangrijk deel van dit proefschrift is erop gericht om het neo-institutionalisme in de bestuurskunde meer handen en voeten te geven.

Het belang van de sociale context, van de mogelijkheden en beperkingen die daarin besloten liggen, is me eens te meer duidelijk geworden bij het schrijven van dit proefschrift. De afronding van deze studie was niet goed mogelijk geweest zonder een reeks van mensen die actief meegedacht en meegelezen hebben. Ik denk daarbij aan Jos Raadschelders, Paul 't Hart, Mark Bovens en Romke van der Veen, maar zeker ook aan Marco Verweij, Marc Otten en alle andere Leidse AIO's en OIO's die het proefschrift op constructieve wijze hebben becommentarieerd. Mijn nieuwe Tilburgse collega Stavros Zouridis nam het manuscript nog eens integraal door, hetgeen veel laatste correcties opleverde. Anne van der Zwalmen zorgde ervoor dat ook de laatste in de reeks door haar verzorgde Leidse proefschriften in een goede vorm gegoten werd.

Tenslotte ben ik bijzondere dank verschuldigd aan mijn ouders, die mij in staat stelden om te studeren, en aan Inés die er met liefdevolle raad en daad voor zorgde dat het proefschrift, in weerwil van een verhaspeling mijnerzijds, geen 'proefschurft' werd.

Frank Hendriks
Januari 1996

